

الیه شطرنج

منظومه‌ای دربارهٔ پیدایش اسطوره‌ای شطرنج

سر ویلیامز جونز

صاحب نظریه زبان‌های هندو - اروپایی

ترجمه: دکتر شهاب‌الدین ساداتی
فرهاد نایب‌لوئی

کایسا الهه شطرنج

منظومه‌ای درباره

پیدایش اسطوره‌ای شطرنج

www.achmazstore.ir

www.achmazstore.ir

■ سرشناسه: جونز، ویلیام، ۱۷۴۶ - ۱۷۹۴ م. Jones, William. ■ عنوان و نام پدیدآور:
کایسا الهه شطرنج: منظومه‌ای درباره‌ی پیدایش اسطوره‌ای شطرنج/ سر ویلیامز جونز؛
ترجمه شهاب‌الدین ساداتی، فرهاد نایب‌لویی. ■ مشخصات نشر: تهران، شباهنگ، ۱۴۰۱.
■ مشخصات ظاهری : ۵۰ ص.: مصور (بخشی رنگی)؛ ۱۴/۵×۲۱/۵ س.م. ■ شابک :
۷ - ۲۸۱ - ۱۳۰ - ۶۰۰ - ۹۷۸ ■ وضعیت فهرست‌نویسی: فیپا ■ یادداشت: زبان: فارسی
- انگلیسی. ■ یادداشت: عنوان اصلی : Caissa; or The Game at Chess; A Poem, 1806
■ عنوان دیگر : منظومه‌ای درباره‌ی پیدایش اسطوره‌ای شطرنج. ■ موضوع : شعر
انگلیسی - قرن ۱۸ م. ■ موضوع : English poetry -- 18th century ■ موضوع: شعر
انگلیسی - قرن ۱۸ م. - ترجمه شده به فارسی ■ موضوع : English poetry -- 18th
century -- Translations into Persian ■ موضوع: شعر فارسی - قرن ۱۳ ق. - ترجمه
شده از انگلیسی ■ موضوع : Persian poetry -- 19th century -- Translations from
English ■ موضوع: شطرنج - شعر ■ موضوع: Chess -- Poetry ■ شناسه افزوده:
ساداتی، شهاب‌الدین، ۱۳۶۲-، مترجم. ■ شناسه افزوده: Seyyed Shahabeddin Sadati
■ شناسه افزوده: نایب‌لویی، فرهاد، ۱۳۶۲ ■ رده‌بندی کنگره: PR ■ رده‌بندی دیویی:
۸۹۰۹۸۵۲ / ج ۹ ک ۲ ۱۴۰۱۸۲۱۷

کایسا اله شطرنج

منظومه‌ای درباره پیدایش اسطوره‌ای شطرنج

سر ویلیامز جونز
صاحب نظریه زبان‌های هندو-اروپایی

ترجمه: دکتر شهاب‌الدین ساداتی
فرهاد نایب‌لوئی

This is a Persian Translation of
Caissa or The Game at Chess
Written by Sir William Jones

کایسا الهه شطرنج

منظومه‌ای درباره

پیدایش اسطوره‌ای شطرنج

سر ویلیامز جونز

صاحب نظریه زبان‌های هندو - اروپایی

ترجمه:

دکتر شهاب‌الدین ساداتی

فرهاد نایب‌لوئی

لیتوگرافی زیتون ، چاپ پارمیدا ، صحافی آذین

چاپ یکم ۱۴۰۱ ، شمارگان ۵۰۰ جلد

شابک ۷-۲۸۱-۱۳۰-۶۰۰-۹۷۸

ISBN 978 - 600 - 130 - 281 - 7

حقوق چاپ و نشر این اثر محفوظ است.

انتشارات شباهنگ

مرکز پخش خیابان انقلاب ، خیابان شهدای ژاندارمری ، پلاک ۶۰ ، تلفن ۶۶۹۶۴۲۳۵-۶
فروشگاه ۱ خیابان انقلاب ، روبه‌روی دانشگاه تهران ، پلاک ۱۱۹۴ ، تلفن ۶۶۴۹۱۰۹۸
فروشگاه ۲ خیابان انقلاب ، خیابان فروردین ، ساختمان ناشران ، پلاک ۲۷۳ ، تلفن ۶۶۹۵۳۶۰۹-۱۰

تقدیم به پدر و مادر عزیزم که به من
زبان انگلیسی، شطرنج و محبت آموختند.

سید شهاب‌الدین ساداتی

تقدیم به پدر و مادر بزرگوار

و همسر عزیزم.

فرهاد نایب‌لوئی

www.achmazstore.ir

پیشگفتار

سِر ویلیام جونز^۱ (۱۷۴۶ - ۱۷۹۴) شرق شناس شهیر، زبان شناس و صاحب نظریه زبان های هندو - اروپایی^۲ است. وی در سه سالگی پدرش را از دست داد و از آن پس مادرش سرپرستی او را برعهده گرفت. از دوران کودکی به یادگیری زبان های خارجی علاقه نشان داد و از همان زمان به زبان های یونانی، لاتین، عربی، فارسی و عبری مسلط شد و نگارش پایه زبان چینی را نیز آموخت. جونز تا زمان مرگش به هشت زبان تسلط کامل داشت و بیست زبان دیگر را نیز به خوبی می دانست. جونز در دانشگاه آکسفورد تحصیلات خود را به پایان برد و در سال ۱۷۷۳ موفق شد تا از این دانشگاه مدرک کارشناسی ارشد بگیرد. برای گذران زندگی به تدریس خصوصی و ترجمه روی آورد و در سال ۱۷۷۰ میلادی کتاب تاریخ نادر شاه^۳ نوشته ی میرزا مهدی خان استرآبادی را از فارسی به فرانسه ترجمه کرد. این ترجمه به درخواست و حمایت مالی کریستین هفتم^۴ پادشاه وقت دانمارک انجام شد، زمانی که وی جونز را ملاقات کرد ترجمه این کتاب را خواستار شده بود، زیرا جونز در سن بیست و چهار سالگی توانسته بود به عنوان یک شرق شناس به شهرت دست یابد. این ترجمه آغازی بود بر آثار بی شمار او درباره ی ایران،

1. Sir William Jones

2. Indo-European Languages

3. Histoire de Nader Chah

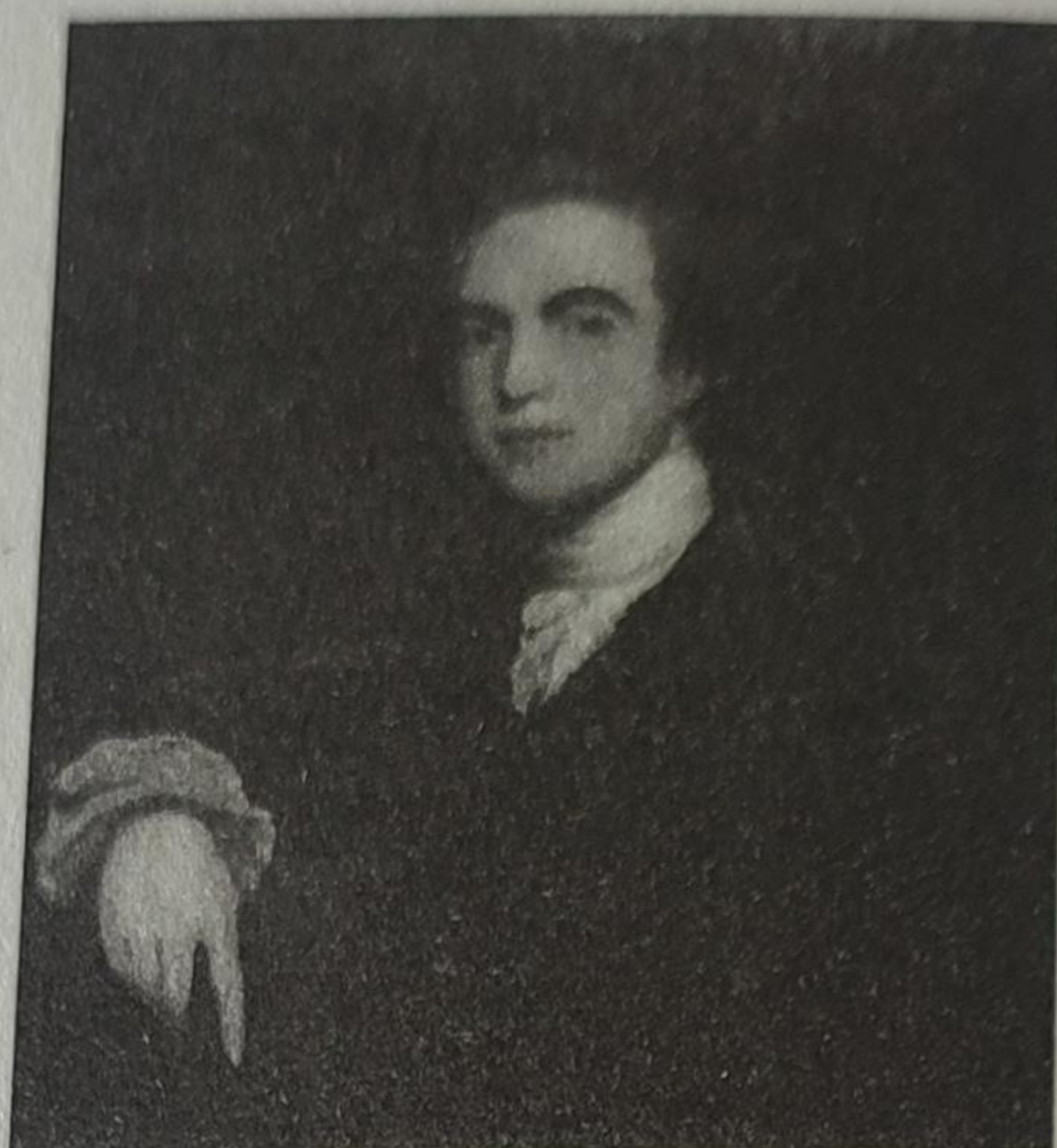
4. King Christian VII of Denmark

ترکیه و به طور کلی خاورمیانه؛ برای مثال، وی نخستین دستور زبان فارسی به زبان انگلیسی را در سال ۱۷۷۱ به چاپ رساند و نخستین ترجمه‌های انگلیسی از شعرای ایرانی همچون خیام، عطار، حافظ، مولوی و غیره را به رشته تحریر در آورد. مثال‌های استفاده شده در کتاب دستور زبان او شعرهایی از خیام، سعدی، حافظ و... را در بر داشت که باعث جذابیت آن شده بود و از خشکی مباحث دستوری کاسته بود. ادوارد فیتزجرالد مترجم شهیر رباعیات عمر خیام، هشتاد سال پس از انتشار این کتاب دستور زبان فارسی را با مطالعه‌ی این کتاب آموخت. ویلیام جونز از سال ۱۷۷۰ به مدت سه سال در رشته‌ی حقوق تحصیل کرد که مقدمه‌ای برای حضور او در کمپانی هند شرقی و سفر به کشور هندوستان بود. جونز «انجمن آسیایی»^۱ را در کلکته تأسیس کرد و همچنین به انتشار مجله‌ی پژوهش‌های آسیایی^۲ مبادرت ورزید. وی همچنین به مطالعات خود در دانشگاه نادیا هندو^۳ در کشور هندوستان ادامه داد و به زبان سانسکریت مسلط شد. از این پس سیل آثار او درباره‌ی هندوستان، خاورمیانه و شرق دور جاری شد. در واقع، هدف غایی کارشناسان کمپانی هند شرقی از مطالعه‌ی زبان فارسی تسلط سیاسی بر کشور هند با اهدافی استعماری بود، زیرا گورکانیان هند که حاکمان این کشور در آن زمان به‌شمار می‌رفتند، مسلمان بودند و زبان رسمی دربار نیز فارسی بود. استعمارگران انگلیسی هند را یک صندوقچه گنج می‌پنداشتند و کلید این گنج را زبان فارسی می‌دانستند، زیرا هندی‌ها به زبان و ادب فارسی علاقه‌ای فراوان داشتند؛ برای مثال، حافظ را «لسان‌الغیب» می‌نامیدند و برای او ارزش و احترامی ویژه قائل بودند. به عبارتی دیگر، برای تسلط سیاسی بر هند نیاز داشتند تا آنها را از نظر فرهنگی بهتر و بیشتر بشناسند. انگلستان به هدف خود نائل شد و در سال ۱۸۵۸ میلادی هندوستان را به‌طور رسمی مستعمره‌ی خود اعلام کرد. ویلیام جونز در تاریخ بیست و هفتم آوریل ۱۷۹۴ در کلکته درگذشت و در همان شهر به خاک سپرده شد.

1. Asiatic Society

2. Asiatick Researches

3. Nadiya Hindu

سر ویلیام جونز

مقبره‌ی سر ویلیام جونز در گورستان کلکته
در کشور هند

سیک شعری سر ویلیام جونز متأثر از مکتب نئوکلاسیسیسم^۱ است (هرچند دوازده رمانتیک نیز داشت)، حرکتی که از سال‌های ۱۶۶۰ الی ۱۷۹۸ میلادی در انگلستان و بخش‌های گسترده‌ای از اروپا جریان داشت. قالب مثنوی^۲ شکل مورد علاقه‌ی شعری عصر نئوکلاسیک بود و جونز نیز شعر «کایسا یا بازی شطرنج»^۳ را به سال ۱۷۶۳ میلادی در قالب مثنوی سرود، یعنی زمانی که تنها هفده سال سن داشت! الهه‌ی شطرنج نخستین بار در دوره «نوزایی» (رنسانس) و در شعر مارکو ویدا^۴ (۱۴۸۵ - ۱۵۶۶) شاعر ایتالیایی ظهور می‌یابد. شعر مارکو ویدا در ۶۵۸ بیت سروده شده است و «اسکاکیا لودوس»^۵ نام دارد. شعر ویدا که در سال ۱۵۲۷ میلادی به چاپ رسید درباره‌ی بازی شطرنج میان آپولون^۶ و مرکوری^۷ در حضور سایر ایزدان رومی است و الهه‌ی شطرنج در آن «اسکاکیا» نام دارد. ویلیام جونز این شعر اقتباس کرد و شعر خود را سرود. فرض اثبات نشده بر این است که ویلیام جونز کایسا را معادل اسکاکیا قرار می‌دهد.

1. Neoclassicism

2. Heroic Couplet

۳. تلفظ صحیح این واژه Caissa در زبان انگلیسی کیسا است، اما تلفظ رایج آن در فارسی کایسا است. به همین دلیل مترجم تصمیم گرفت از نوشتار و تلفظ رایج آن در زبان فارسی استفاده کند.

4. Marco Girolamo Vida

5. Scacchia Ludus

6. Apollo

7. Mercury

Caissa or The Game at Chess

Written by Sir William Jones

درباره‌ی منشاء پیدایش شطرنج نظریات گوناگونی مطرح شده است که برخی از پژوهشگران مبدأ پیدایش شطرنج را به ایران و برخی دیگر آن را به هند، چین و یا سایر کشورها نسبت می‌دهند. ارزش منظومه‌ی «کایسا یا بازی شطرنج» اثر سر ویلیام جونز (صاحب نظریه زبان‌های هندو - اروپایی) به‌خاطر بخشیدن بُعد «اسطوره‌ای» به پیدایش بازی شطرنج است. مارس (ایزد جنگ) عاشق کایسا می‌شود و برای به‌دست‌آوردن دل او دست به دامن «یوفرون» برادر ونوس (ایزدبانوی عشق) می‌شود؛ یوفرون زاده‌ی تخیل ویلیام جونز است، چنین شخصیتی در اسطوره‌های روم و یونان وجود ندارد. یوفرون بازی شطرنج را ابداع می‌کند و مارس آن را به کایسا اهدا کرده و دل او را به‌دست می‌آورد.

واژه‌ی کایسا در ادبیات شطرنج گذشته و حتی امروز نیز کاربرد دارد. منظومه‌ی کایسا در مقدمه‌ی ترجمه‌ی انگلیسی کتاب فیلیدور از زبان فرانسه قرار می‌گیرد. کاسپاروف اسطوره‌ی بلندآوازه‌ی تاریخ شطرنج جهان از آن در کتاب پیشینیان بزرگ من نام برده است. کاسپاروف از کایسا به‌عنوان خوش‌شانس‌بودن در وضعیت‌های مبهم همانند قربانی‌ها نام برده است: «کایسا همراه من بود». واریانت «کایسا بریتانیا» نیز که توسط فرگوس دانیهو ابداع شده، از نام الهه‌ی شطرنج بهره برده است. به‌عنوان مثالی دیگر، نخستین برنامه‌ی رایانه‌ای که قهرمان مسابقات کامپیوترهای جهان در سال ۱۹۷۴ شد، کایسا نام داشت.

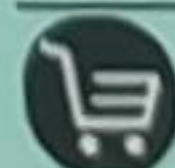
انتشارات شباهنگ

www.shabangbook.com

ISBN 978-600-130-281-7

برای مشاهده قیمت به روز این کتاب به سایت
achmazstore.ir مراجعه نمایید.

shabangbook

shabang_pub

shabang_bo

info@shabaha